

Linde, Bo (1933-70)

Svensk tonsättare och musikkritiker

Bo Linde föddes i Gävle. Musikintresset väcktes under talrika besök i en musikaffärs pianomagasin på hemmagatan. Snart kunde han spela hela stycken på pianot, vilket medförde att familjen inhandlade ett piano. Han fick sedan lektioner av Eric Bengtsson som var chefsdirigent för Gävle symfoniorkester. Redan som 15-åring kom han in på Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Där studerade han 1948-52 både i kompositions- och i pianoklassen. Som kompositions lärare hade han Lars-Erik Larsson. Efter dirigentstudier i Wien 1953-54 var han verksam i Stockholm till 1960, bl.a. som musikteorilärare vid Stockholms borgarskola. Sedan 1953 hade han även skrivit musikkritik i Gefle dagblad, en verksamhet som han kunde fortsätta med när familjen 1960 flyttade till Gävle.

Som ”modern traditionalist” hamnade han något i skuggan av de radikala tonsättarna med Måndagsgruppen i spetsen, som då präglade och dominerade musiklivet under 50- och 60-talen. Hans namn saknas t.ex. i Göran Bergendahls *33 Svenska komponister* som kom ut 1972, två år efter tonsättarens död. Men hans musik spelades både på konsertscenerna och i radion. Nästan årligen erhöll han stipendier av staten och andra institutioner, ibland även sådana som han inte hade sökt. Åsikten att etablissemangen drev honom i exil i Gävle och t.o.m. bidrog till hans för tidiga död får därför anses som överdriven. Det är alltid svårt att arbeta i en stil som står utanför den som för tillfället är tongivande, men Linde verkar själv inte ha sett sig som en förlorare. ”Min tid kommer” var en vanlig kommentar i intervjuer.

Under sin verksamhet som musikanmälare var han en vass kritiker av sina ”motståndares” musik, men de flesta bedömare menar att han kunde skilja på sak och person.

Linde tog tydlig ställning i den eviga frågan om vem tonsättare ska skriva för; han föredrog musik som nådde ut till många snarare än till några få utvalda. Han egna husgudar var Prokofjev och Bartok, men i hans verk kan man även spåra drag av Brittens musik. Hans stycken visar på tekniskt kunnande, säker formkänsla och melodisk infallsrikedom. Trots sin tidiga död hann Linde med att skriva nästan 100 verk, varav över 40 med opusnummer. Han var litterärt intresserad och sånger och körmusik intar också en stor del av hans oeuvre. Bland hans verk i övrigt kan nämnas ca 20 orkesterverk, 5 solokonsalter, där violinkonserten op. 18 och cellokonserten op. 29 ofta framförs. Han skrev även ett stort antal kammarmusikverk, bland vilka kan nämnas Stråkkvartett op. 9, Stråktrio op. 37 och Violinsonat op. 10. Trots sin bakgrund som pianist skrev Linde sina kanske bästa verk för stråkinstrument.

Många har skrivit om Lindes liv och gärning. Ett ganska sent porträtt av honom och hans verk hittar man i Musikaliska Akademiens skriftserie. Det är skrivet av musikskribenten Göran Persson och kom ut 2013.

Quartetto d'archi op. 9

1. *Presentazione* 2. *Tempo tranquillo* 3. *Tempo ritmico* 4. *Tempo agitato*
5. *Tempo energico* 6. *Conclusion*

1953

Denna Stråkkvartett skrevs under Lindes studier i Wien men publicerades först 1970. Det sex-satsiga stycket har en ovanlig men klar storform. Första satsen presenterar fyra olika teman, ett för varje stämma, som sedan bearbetas var för sig i de fyra mellansatserna.

Det första temat, A, presenteras i violin 2. Det melodiska temat som i stort består av brutna ackord sjunker under sina 5 takter 11 tonsteg från f^3 till c^2 . Det kontrasterande B-temat med sina pizzicatotoner hörs därefter i cello i något högre tempo:

The image shows the first two themes of the first movement. Theme A is in violin 2, starting with a piano (*pp*) dynamic and a crescendo. Theme B is in cello, starting with a piano (*p*) dynamic and a pizzicato (*pizz.*) marking. The score is in 3/4 time and features various dynamics and articulations.

C-temat, med sina 19 takter är längre än de två tidigare och har fördubblat tempot. Temat är förlagt till violan:

The image shows the third theme (C) in violin. It starts with a piano (*pp*) dynamic and a *con sord.* marking. The tempo is doubled compared to the previous themes. The score is in 3/4 time and features a crescendo and a *ppp* dynamic.

Sista temat, D, spelas i violin 1. Det känns igen på sina punkteringar och sina mestadels skärande dissonanta dubbelgrepp:

The image shows the fourth theme (D) in violin 1. It starts with a fortissimo (*ff*) dynamic. The score is in 3/4 time and features a series of staccato notes and dissonant doublets.

Sats 2, *Tempo tranquillo*, ägnar sig nu åt tema A. Efter en påminnelse om temat i sin helhet hörs en utveckling av figurerna i början av A-temats takt 5.

The image shows the development of theme A in the second movement. It starts with a piano (*p*) dynamic and a *Sostenuto* marking. The score is in 3/4 time and features a series of staccato notes.

Satsen handlar annars mest om olika versioner av temats brutna ackord. Intressant är en version, som hörs vid två tillfällena. Det är två av instrumenten som spelar tema kontra tema-spegelbild, med början i första fiol och cello:

The image shows the development of theme A in the second movement, showing two instruments playing the theme and its mirror image. It starts with a piano (*p*) dynamic and a *Sostenuto* marking. The score is in 3/4 time and features a series of staccato notes.

Dessa spegelbilder återkommer även i delar längre fram, men är naturligtvis lättare att hitta i partitur än att kunna lyssna sig till,

Sats 3, *Tempo ritmico*, utvecklar pizzicato-temat, B. Som vanligt skapar en sats helt i pizzicato en alldeles speciell och luftig känsla, trots det ibland kärva tonspråket. Först hörs temat unisont i alla fyra stämmorna. Sedan bearbetas växelvis delar av temat. Exempel på detta är rytmväxlingarna i takt 2 och 3, (se notexemplet ovan), växling mellan takt 4 och temats inledande fyra toner. De senare kan t.ex. höras i en kort imitativ sekvens (kanon i sekund) med start i cellon:

The image shows a musical score for Sats 3, *Tempo ritmico*. It consists of four staves. The first two staves are for the upper strings (Violin 1 and Violin 2), and the last two are for the lower strings (Viola and Cello). The music is in 4/4 time and features a pizzicato texture. Dynamic markings include *p*, *marc.*, and *f*. The score shows a rhythmic change between measures 2 and 3, and a change between measures 4 and 5.

I sats 4, *Tempo agitato*, bearbetas tema C. Det spelas till stor del med sordin. Violan har fått en viktig roll och både inleder och avslutar satsen.

Som sagt, violan inleder med temat, endast understödd av cellons toner, ömsom på taktslaget, ömsom på efterslag. Snart kommer violin 2 in med en motstämma. Den kommer även i fortsättningen att uppträda flitigt:

The image shows a musical score for Sats 4, *Tempo agitato*. It consists of two staves. The top staff is for Violin 1 and the bottom staff is for Cello. The music is in 2/4 time and features a pizzicato texture. Dynamic markings include *pp*.

Det blir inledningen till ett parti med 8-delar i vågrörelse, i början unisont men snart i stämmor:

The image shows a musical score for Sats 4, *Tempo agitato*. It consists of a single staff. The music is in 2/4 time and features a pizzicato texture. Dynamic markings include *ppp (sub.)*.

Även synkoperna i temats 3 första takter utvecklas:

The image shows a musical score for Sats 4, *Tempo agitato*. It consists of a single staff. The music is in 2/4 time and features a pizzicato texture. Dynamic markings include *pp ma distinte*.

Satsens avslutning inleds i violan med stegvis vandrande toner i pizzicato:

The image shows a musical score for Sats 4, *Tempo agitato*. It consists of a single staff. The music is in 2/4 time and features a pizzicato texture. Dynamic markings include *ppp*, *pp*, and *p*.

Dessa mynnar så småningom ut i temat med ytterligare några utvecklingar, innan cellon sätter punkt med glissandon i pianopianissimo.

I sats 5, *Tempo energico*, har så turen kommit till tema D. Det är kvartettens längsta sats. Cellon och violin 2 inleder. Temats punkteringar i violinen accentueras nu av

cellons kraftfulla betoning på första taktslaget. Snart tas temat över av violan och slutligen av violin 1.

Men snart införs ett nytt motiv, i början i växelspel mellan violan och violin 1. Det består av 8-delar i stora intervallsprång och medför en mildring i det kärva tonspråket:

Det får snart sällskap av temat. Detta lyckas dock inte öka fränheten nämnvärt och när violin 1 till slut spelar det nya temat *dolce*, undrar man hur det är möjligt att dissonanser kan klinga så utsökt vackert.

Detta avsnitt avlöses av en del med punkteringarna i omväxlande stigande och fallande rörelse.

Et annat parti, betecknat *animato* utnyttjar glizzando-motiv, stigande och fallande, som motstämman till det punkterade temat. De börjar i cellon:

Satsen slutar avstannande med långa toner inför den omedelbara övergången till sista satsen.

Sats 6, *Conclusione*, har fått en passande benämning, slutsats. I denna förenar sig nu de fyra temana, som hitintills enbart uppträtt utan koppling till varandra. De kommer in i den ordning de presenterats i den första satsen men violinerna har bytt tema med varandra. Violin 1 börjar alltså med tema A men tar sedan paus när det är färdigspelat.

Det är alltså endast violin 2, viola och cello i samspel när även violin 1 kommer tillbaka med tema A. Men då har de tre understämmorna reducerats till upprepade toner som bakgrund till tema A i violinen:¹

Det blir även tema A som står i centrum för satsens epilog.

Det påstås att Karl-Birger Blomdahl var emot Lindes upptagande i Föreningen Svenska Tonsättare med argumentet, att föreningen inte kan ha med en tonsättare som skriver så banal musik. Förhoppningsvis hade Blomdahl varit av en annan mening om han hade hört detta verk.

¹ Av notskrivningstekniska skäl har viola- och cellostämmorna inte fått de fasta förtecken, 3b resp. 4#, som finns i partituret.